

Epidemie a infodemie: Cholera v Británii devatenáctého století

Doporučená délka lekce: 1 x 45 min

Počet žáků: 30

Uspořádání třídy: samostatná práce a debata

Autor: David Černín

Návaznost lekce: Hodinu lze vhodně zakomponovat do výuky 19. století, mimo jiné také v souvislosti s vědeckým pokrokem dané doby.

Použité metody: individuální práce s textem, skupinová reflexe odpovědí na otázky k jednotlivým textům

Výukové cíle lekce:

C1) Žák čte, interpretuje a srovnává vybrané texty

C2) Žák se kriticky zamýšlí nad tím, jak lidé běžně vysvětlují komplexní události jako jsou epidemie.

C3) Žák rozpozná a kriticky zhodnotí roli kognitivního zkreslení intencionalitou v uvažování historických aktérů a také aktérů současných.

Plnění očekávaného výstupu RVP G:

Dějepis

- charakterizuje proces modernizace, vysvětlí průběh industrializace a její ekonomické, sociální a politické důsledky; rozpozná její ekologická rizika; určí základní příčiny asymetrického vývoje Evropy a světa v důsledku rozdílného tempa modernizace

Občanský a společenskovední základ

- vyloží, jak člověk vnímá, prožívá a poznává skutečnost, sebe i druhé lidi a co může jeho vnímání a poznávání ovlivňovat
- objasní, proč a jak se lidé odlišují ve svých projevech chování, uvede příklady faktorů, které ovlivňují prožívání, chování a činnost člověka
- posoudí úlohu sociálních změn v individuálním i společenském vývoji, rozlišuje změny konstruktivní a destruktivní

Seznam materiálu:

- 2 pracovní listy s texty a otázkami

Zdroje a rozšiřující četba:

- Cassam, Q., *Konspirační teorie*, přel. A. Vargová, Filosofia, Praha 2020.
- Thompson, D., *Nezničitelná města*, Respekt
(https://www.respekt.cz/tydenik/2020/43/neznicitelna-mesta?_fid=g58p)
- Richardson, R., *Death, Dissection and the Destitute*, University of Chicago Press, Chicago 2001.

Komentář k lekci:

Tato hodina vhodně zapadá do výukové struktury dějepisu (ideálně pak do výuky 19. století) a je technicky možné ji aplikovat také na jiné příklady epidemií a pandemií. Tato univerzálnost je dána především tím, že cílem není předání pouhé faktografické znalosti o událostech v minulosti, ale spíše tím, že se soustředí na roli kognitivních zkreslení, které představují antropologickou konstantu a ovlivňují jak myšlení aktérů v minulosti, tak také myšlení nás všech v současnosti.

Hodina se soustředí konkrétně na zkreslení intencionalitou, tedy tendenci preferovat taková vysvětlení jevů ve světě, která zahrnují poukaz na intencionální (úmyslné) jednání nějakého aktéra, kterým může být buď jiný člověk nebo odlišná myslící bytost (např. Bůh apod.). V rámci hodiny je nezbytné zdůraznit tyto body:

- 1) Kognitivní zkreslení jsou výsledkem evolučního vývoje a hrají velmi důležitou funkční roli v našem chápání světa.
- 2) Člověk, který nemá schopnost přemýšlet o úmyslech jiných aktérů, je zpravidla v sociálních interakcích velmi znevýhodněn. Tuto dovednost považujeme za standardní.
- 3) Zároveň se ale ve svých pokusech o odhadnutí úmyslů ostatních velmi často mýlíme.
- 4) Ještě horší situace pak nastává ve chvíli, kdy hledáme úmysl v situacích, v nichž úmysl jiných aktérů nehrál zásadní roli, ale mi ho přesto aplikujeme, neboť je to pro nás přirozené a v běžném životě to obvykle funguje.

Ideálním cílem hodiny je, aby studenti rozeznali roli tohoto kognitivního zkreslení na historickém materiálu, ale dovedli tuto dovednost uplatnit také ve svém budoucím životě a pozorovat obdobné tendence u sebe nebo ve svém okolí.

První text představuje vysvětlení smrtící epidemie cholery podané bohatší vrstvou tehdejší společnosti, která zprávy o epidemii a úmrtích považovala za úmyslně nadsazené a přehnané.

Druhý text ze sekundární literatury popisuje reakce chudších vrstev, které epidemii (a zprávy o ní) považovaly za dílo aristokracie a výsledek nekalých úmyslů.

Třetí text představuje vysvětlení epidemie, které se blíží pojetí božího trestu za neřesti.

Čtvrtý současný text podává vědecké vysvětlení epidemie bez poukazů na úmysly.

Struktura lekce

Evokace:

Žáci se seznámí s vybranými úryvky, které zachycují dobové reakce na šíření cholery v Londýně v 19. století.

Které vysvětlení na vás působí nejpříjemněji? Jaký společný prvek sdílí vysvětlení, která považujete za nepřijatelná?

Uvědomění si významu:

Žáci se seznámí s pojmem „zkreslení intencionalitou“, tedy s pojmem, který spadá do sféry kognitivních zkreslení. Na příkladech se mají seznámit s fungováním tohoto zkreslení. Cílem je pochopit, že „zkreslení intencionalitou“ je nám všem vlastní, má řadu pozitivních funkcí, ale v konečném důsledku v některých případech vede k nesprávným závěrům.

Reflexe:

Žáci se pokusí identifikovat roli zkreslení v úvodních textech. Dále jsou vyzváni k tomu, aby se zamysleli nad tím, kde také může zkreslení intencionalitou působit a jako roli v chápání našeho světa (nebo v chápání našich předků) hrálo. Cílem je vyhledat další různé příklady. Mohou se soustředit jak na novější případy epidemií, tak na příklady z jiných sfér (např. přírodní náboženství).